मुलाखत

मानवी व्यक्तिमत्वाचे विविध कंगोरे जाणून घेण्यासाठी जाणीवपूर्वक , नियोजनबध्द केलेली विचारपूस म्हणजे मुलाखत होय .

मुलाखतीचे हेतू :

१)मुलाखत देणाऱ्याच्या कार्यावर व आयुष्यावर प्रकाश टाकण्यासाठी

२) मुलाखत दात्याची विविध विषयावरची मते जाणून घेण्यासाठी .

३) मुलाखत दात्याच्या व्यक्तिमत्वातील विविध पैलू उलगडून दाखवण्यासाठी .

४) श्रोत्यांना मुलाखतीत प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष सहभागी करून घेण्यासाठी .

मुलाखतीचे प्रकार :

१) व्यक्तिगत मुलाखत – सामाजिक , सांस्कृतिक , राजकीय , उद्योग , व्यापार , कला इ. क्षेत्रातील एखाद्या थोर व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्वातील विशेष गुण इतरांना प्रेरणादायी ठरावेत या हेतूने व्यक्तिगत मुलाखत घेतली जाते.

२) गटमुलाखत –विशेष व्यक्ती गट यांच्यासाठीच्या प्रश्नांवर (समस्यांवर) त्या त्या गटाशी संबंधित लोकांची मते जाणून घेण्यासाठी गट मुलाखत घेतली जाते. (जेष्ठ नागरिक , महिला , तरुण , बालके , शेतकरी , कामगार इ. गट)

३) प्रकट मुलाखत – अचानक उद्भवलेल्या समस्या , झालेले बदल, निर्णय, येणारे चित्रपट किंवा नाटक यांबद्दल जाणून घेण्यासाठी- आयत्या वेळी विचारलेल्या कोणत्याही प्रश्नांवर उत्तरे मिळवण्यासाठी प्रकट मुलाखत घेतली जाते.

४) जन मुलाखत - जनजीवनाशी संबधित सर्वसामान्य जनतेचे प्रश्न , समस्या , मागण्या , मते, भावना, आशा अपेक्षा जाणून घेण्यासाठी जन मुलाखती घेतल्या जातात.

५) नोकरीसाठी मुलाखत – सरकारी अथवा खाजगी क्षेत्रातील आस्थापनेत नोकर भरती करतांना नोकरी साठी इच्छुक उमेदवाराची शैक्षणिक – सामाजिक पात्रता – गुणविशेष – व्यक्तिविशेष (मते – भावना - दृष्टीकोन – कल्पना) जाणून घेण्यासाठी नोकरीसाठीची मुलाखत घेतली जाते.

६) संरचित व असंरचित मुलाखत- एखाद्या विषयावर पूर्वनियोजित मुलाखत म्हणजे संरचित मुलाखत व नोयोजित नसताना घेतलेली मुलाखत म्हणजे असंरचीत मुलाखती होत. (उदा. Tv किंवा रेडियो च्या विशेष नियोजित अथवा अनियोजित कार्यक्रमासाठी घेतलेली मुलाखत)

मुलाखतकाराणे व मुलाखत दात्याने मुलाखाती दरम्यान काय करावे काय करू नये.

- ❖ मुलाखतकार व मुलाखतदाता यांनी आपल्या देशाचे सामाजिक, शैक्षणिक, सांस्कृतिक वैभव जपावे.
- ❖ प्रश्न आणि उत्तराचे स्वरूप प्रेक्षक किंवा श्रोत्यांना मार्गदर्शक व प्रेरणादायी असावे.
- ❖ सर्व सामान्यांना (साक्षर, निरक्षर) समजेल अशा शब्दांचा वापर प्रश्न आणि उत्तरात असावा.
- ❖ दोघांच्या आवाजात नम्रता , माधुर्य , सालसपण, सच्चेपण असावे. दोघांचा एकमेकांवर विश्वास असावा.
- ❖ मुलाखतघेणारा आणि मुलाखत देणाऱ्याची देहबोली, हावभाव, भावभावना सकारात्मक हव्यात.

मुलाखतकाराने काय टाळावे

लगेच महत्वाच्या प्रश्नांना हात घालू नये.
खूप मोठे किंवा पाल्हाळीक प्रश्न नसावेत.
मुलाखत दात्यापेक्षा मुलाखतकाराने जास्त बोलू नये.
एका शब्दात उत्तरे येतील असे प्रश्न विचारू नयेत .
सामाजिक तेढ निर्माण होणार नाही याचे भान असावे.
प्रश्नांची पुनरावृत्ती नसावी. नकारात्मक भाव नसावेत.
मुलाखत दात्याच्या वैयक्तिक जीवनावर जास्त भाष्य नको.(जात,धर्म,भाषा,प्रांत,वैवाहिक जीवन हे विषय नकोत)
मुळ हेतू लक्षात घेऊन प्रश्न विचारावेत. (विषयांतर नको)

मुलाखत कशी घेतली जाते त्याचा आदर्श नमुना

https://www.youtube.com/watch?v=SdZEP8etEwg (नाना पाटेकर)

https://youtu.be/JKqwR374AXw प्रकाश आमटे)

https://www.youtube.com/watch?v=vUiIxDVwfgQ (अण्णा हजारे)